

9. Николаева, Т. И. Системная оценка эффективности коммерческой деятельности предприятий торговли [Электронный ресурс] / Т. И. Николаева // Маркетинг в России и за рубежом. — 2000. — № 4. — Режим доступа: \www/URL: <http://www.cfin.ru/press/marketing/2000-4/11.shtml>
10. Третьяков, М. М. Оценка уровня развития инфраструктуры региона [Текст] / М. М. Третьяков, Э. М. Велиев // Вестник ХГЭАП. — 2007. — № 3(24). — С. 30–34.
11. Тарасенко, А. В. Інфраструктурне забезпечення як елемент комплексного розвитку агропромислового сектору регіону [Текст] / А. В. Тарасенко // Science and Education in Australia, America and Eurasia: Fundamental and Applied Science, Melbourne, Australia, June 25, 2014. — Melbourne: Melbourne IADCES Press, 2014. — Vol. I. — P. 289–294.

МЕТОДИКА ОЦЕНКИ И АНАЛИЗ УРОВНЯ ИНФРАСТРУКТУРНОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ АГРАРНОГО СЕКТОРА УКРАИНЫ

Разработана методика оценки уровня инфраструктурного обеспечения аграрного сектора Украины. Исследован уровень

развития инфраструктурного обеспечения аграрного сектора Украины по разработанной методике. Выявлена степень развития аграрного сектора Украины в разрезе регионов. Идентифицированы факторы влияния на уровень инфраструктурного обеспечения аграрного сектора Украины.

Ключевые слова: инфраструктура, инфраструктурное обеспечение, аграрный сектор, объекты, методика, оценка, регион.

Тарасенко Артем Валерійович, асистент, кафедра фінансів, банківської справи та страхування, Чернігівський національний технологічний університет, Україна, e-mail: t_a_v88@mail.ru.

Тарасенко Артем Валерьевич, ассистент, кафедра финансов, банковского дела и страхования, Черниговский национальный технологический университет, Украина.

Tarasenko Artem, Chernihiv National University of Technology, Ukraine, e-mail: t_a_v88@mail.ru

УДК 332:336.1:352

DOI: 10.15587/2312-8372.2016.60630

Булеца Н. В.

РЕГУЛЮВАННЯ МІЖБЮДЖЕТНИХ ВІДНОСИН ПРИ ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

В статті розкрито зміни у нормативно-правовій базі бюджетного регулювання соціально-економічного розвитку регіонів України. Встановлено, що в умовах інтеграції з країнами ЄС бюджетне та податкове законодавство України доповнюється з позицій сприяння децентралізації органів місцевого самоврядування відповідно до європейських вимог щодо реформування вітчизняної економіки. Визначено основні стратегічні напрями соціально-економічного розвитку регіонів України.

Ключові слова: соціально-економічний розвиток регіонів, міжбюджетні відносини, нормативно-правове забезпечення, податкове реформування, бюджетне реформування.

1. Вступ

В Україні місцеві бюджети є складовою частиною її бюджетної системи. За ними закріплені відповідні джерела отримання доходів, які використовуються місцевими органами влади за визначеними напрямками відповідно до законодавства. Розподіл повноважень між урядом та органами місцевого самоврядування формується в бюджетній системі країни та визначає соціально-економічний розвиток її регіонів. В контексті євроінтеграційних процесів реформування міжбюджетних відносин в Україні має сприяти вирішенню проблеми централізації коштів на державному рівні та підвищенню регіонального розвитку. Тому бюджетне регулювання соціально-економічного розвитку регіонів України з метою підвищення їх фінансового забезпечення в умовах децентралізації є актуальною темою дослідження.

2. Аналіз літературних даних та постановка проблеми

Дослідження впливу міжбюджетних відносин на розвиток економіки розкриваються в працях зарубіжних та

вітчизняних науковців. Питанням впливу міжбюджетних відносин на соціально-економічний розвиток територій займалися такі видатні зарубіжні вчені, як: Ч. Тібу [1, 2], Р. Масгрейв [3], У. Оутс [4], Д. Врайт [5] та інші. В сучасних умовах розвиток підходів щодо вдосконалення бюджетного та податкового законодавства з позицій підвищення якості фінансового забезпечення територіальних громад є актуальним у дослідженнях вітчизняних науковців. Так, І. Волоховою [6] досліджується ефективність зарахування до місцевих бюджетів частини податку на прибуток підприємств; І. Луїною [7] — чинна система зарахування податку на доходи фізичних осіб до місцевих бюджетів; Ю. Мазур [8] — податкові стимули господарської діяльності в умовах імплементації Угоди про асоціацію з ЄС; О. Тищенко [9] — визначення міжбюджетних відносин в сучасних умовах. Враховуючи накопичений досвід напрацювань в сфері регулювання міжбюджетних відносин, висвітлення проблем в сфері впливу таких відносин на соціально-економічний розвиток регіонів при їх реформуванні є не достатнім та потребує подальшого дослідження в цьому напрямку з урахуванням інтеграції з країнами ЄС.

3. Об'єкт, мета та задачі дослідження

Об'єктом дослідження є міжбюджетні відносини в умовах забезпечення соціально-економічного розвитку регіонів України.

Мета дослідження полягає в обґрунтуванні особливостей нормативно-правового забезпечення бюджетного регулювання соціально-економічного розвитку регіонів України в контексті інтеграції з країнами ЄС.

Досягненню поставленої мети сприяє вирішення таких задач:

- проаналізувати зміни у нормативно-правовій базі бюджетного регулювання соціально-економічного розвитку регіонів України;
- визначити основні напрями соціально-економічного розвитку регіонів України в сучасних умовах реформування міжбюджетних відносин.

4. Матеріали та методи дослідження регулювання міжбюджетних відносин в Україні

В сучасних умовах бюджетне регулювання регіонального розвитку в Україні відбувається на основі законодавчої бази соціально-економічного характеру. Так, Бюджетним кодексом України (ст. 4, п. 1) визначено такі нормативно-правові акти, що регулюють бюджетні відносини в Україні, як Конституція України; Бюджетний кодекс України (БКУ); закон про Державний бюджет України та інші закони, що регулюють бюджетні відносини, передбачені законодавством (серед них вагоме місце займає Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні»); нормативно-правові акти Кабінету Міністрів України та центральних органів виконавчої влади; рішення про місцевий бюджет; рішення органів Автономної Республіки Крим, місцевих державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування.

Згідно з нормативно-правовою базою України регулювання міжбюджетних відносин забезпечує відповідність між повноваженнями на здійснення видатків, закріпленими за бюджетами, та бюджетними ресурсами, які повинні забезпечувати виконання цих повноважень [10]. У Конституції України (розділ XI «Міське самоврядування») закріплені основні положення щодо організації міжбюджетних відносин через визначення функціонування місцевого самоврядування у державі. Крім цього, функціонування місцевих бюджетів в Україні здійснюється з урахуванням положень наступних міжнародних документів: Європейської хартії місцевого самоврядування, Всесвітньої декларації місцевого самоврядування, Європейської декларації прав міст, Європейської

хартії міст, Хартії українських міст. Ними проголошується право громадян, з одного боку, на фінансові механізми та структури, які дозволяють органам місцевого самоврядування знаходити фінансові ресурси, необхідні для здійснення своїх прав соціального, економічного та природоохоронного характеру, а з іншого, — на участь в управлінні містом, економічний розвиток, послуги та товари, багатство природи та природні ресурси, розвиток особистості [11].

Прийняття у липні 2010 р. нового Бюджетного кодексу України, а також у грудні того ж року Податкового кодексу України сприяло закріпленню за місцевими бюджетами розширеного переліку доходів в умовах збереження загальної структури місцевих бюджетів (рис. 1). Регулювання доходів місцевих бюджетів є одним із важливих напрямів з позицій забезпечення фінансової самостійності регіонів, їх залежності від отримуваних з державного бюджету коштів. На теперішній час згідно зі ст. 64 БКУ доходи місцевих бюджетів формуються із більш ніж 30 джерел [12, ст. 64]. У неповному обсязі до таких бюджетів надходять доходи від:

- податку на доходи фізичних осіб (60 % податку, що сплачується на відповідній території (крім території міст Києва та Севастополя); 40 % податку, що сплачується на території міста Києва та зараховується до бюджету міста Києва; 100 % податку, що сплачується на території міста Севастополя та зараховується до бюджету міста Севастополя);
- рентних плат за спеціальне використання лісових ресурсів у частині деревини та за спеціальне використання води (50 % плати зараховується до міських бюджетів міст Києва та Севастополя);
- рентної плати за користування надрами для видобування корисних копалин загальнодержавного значення (25 % плати зараховується до міських бюджетів міст Києва та Севастополя);

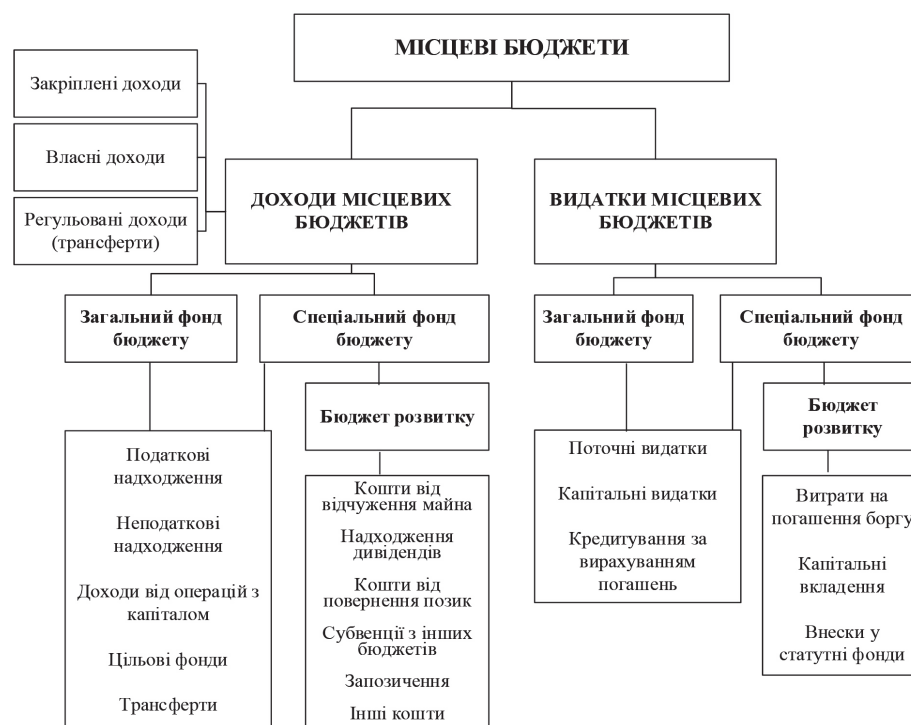

Рис. 1. Структурна схема місцевих бюджетів України (складено на основі [11–13])

- податку на прибуток підприємств, крім податку на прибуток підприємств державної власності (10 % податку зараховується до бюджету міста Києва);
- інших, визначених законодавством.

У повному обсязі зараховуються такі податки та збори:

- 1) до бюджетів місцевого самоврядування — державне мито, податок на майно, єдиний податок, збір за місяця для паркування транспортних засобів, туристичний збір;
- 2) до бюджетів об'єднаних територіальних громад, міських бюджетів — акцизний податок з реалізації суб'єктами господарювання роздрібною торгівлю підакцизних товарів;
- 3) до районних, міських бюджетів, бюджетів об'єднаних територіальних громад — податок на прибуток підприємств та фінансових установ комунальної власності;
- 4) інші, визначені законодавством.

5. Результати дослідження регулювання міжбюджетних відносин в Україні

В умовах податкового реформування в Україні розширилася база оподаткування за рахунок того, що у 2015 р. за місцевими бюджетами закріплено стягнення державного мита, плати за надання адміністративних послуг, податку на нерухомість з комерційного (нежитлового) майна, акцизного податку з реалізації суб'єктами господарювання роздрібною торгівлю підакцизних товарів (пиво, алкогольні напої, тютюнові вироби, нафтопродукти) за ставкою 5 % вартості реалізованого товару, 80 % екологічного податку, 10 % податку на прибуток підприємств приватного сектору економіки. Базу оподаткування розширено через стягнення податку на нерухомість з комерційного (нежитлового) майна та податку на автомобілі з великим об'ємом двигуна. Значні переваги отримали об'єднані громади, бюджети яких прирівнюються до бюджетів міст обласного значення та районів і, крім зазначених податків, одержуватимуть 60 % податку на доходи фізичних осіб, а також інші доходи [14].

За даними Міністерства фінансів України щодо виконання доходів місцевих бюджетів [15] у 2015 р. до загального фонду місцевих бюджетів (без урахування трансфертів) надійшло 99,8 млрд. грн., що складає 116,0 % від річного обсягу надходжень, затвердженого місцевими радами. Приріст надходжень до загального фонду проти минулого року (у співставних умовах) склав 42,1 % або +29,6 млрд. грн. У 2015 р. порівняно з 2014 р. фактичні надходження податку на доходи фізичних осіб до місцевих бюджетів України зросли на 10 077,9 млн. грн. (або на 23,1 %) та плати за землю — на 3 366,8 млн. грн. (або на 30,3 %). Найбільший темп зростання фактичних надходжень за податком на доходи фізичних осіб спостерігається у Закарпатській області (128,4 %), найменший — у Луганській області (111,3 %). За платою за землю — у Львівській області (143,8 %) та Дніпропетровській області (118,0 %)

відповідно. У 2015 р. сукупний обсяг надходжень акцизного податку до місцевих бюджетів склав 7 670,1 млн. грн., податку на нерухоме майно — 736,9 млн. грн.

З метою стимулювання соціально-економічного розвитку регіонів, на думку вітчизняних дослідників (наприклад, І. О. Луніної [7], Т. В. Мединської [16]), основними напрямками бюджетного регулювання має бути не тільки розширення податкової бази за рахунок збільшення ставок відповідних податків або їх кількості, але й створення зацікавленості місцевих органів влади у залученні населення на свою територію та врахуванні його потреб при формуванні місцевих бюджетів; простота визначення податкової бази та розміру податкового зобов'язання; мінімізація реєстраційних процедур до рівня, доступного пересічним громадянам-підприємцям.

Особливе значення в бюджетному регулюванні соціально-економічного розвитку регіонів займають такі міжбюджетні відносини, організація яких за БКУ передбачає використання міжбюджетних трансфертів, що безплатно та безповоротно передаються з одного бюджету до іншого [10].

В сучасних умовах за даними Міністерства фінансів України обсяг міжбюджетних трансфертів збільшився у зрівнянні з попередніми роками, що представлено на рис. 2.

Рис. 2. Міжбюджетні трансферти місцевих бюджетів України у 2004–2015 р.р. (складено на основі [15, 17]). Примітка: * — дані щодо видатків міжбюджетних трансфертів з місцевих бюджетів наведено станом на 30.11.2015 р.

Так, у 2015 р. місцевими бюджетами отримано трансфертів на 33,4 % більше, ніж у 2014 р. До таких трансфертів відносяться наступні:

- базова дотація складає 261,9 млн. грн. або 98,2 % від передбачених розписом асигнувань на 2015 р.;
- субвенції на соціальний захист населення — 63 298,2 млн. грн. або 99,4 % від передбачених розписом асигнувань на даний період в межах фактичних зобов'язань;
- освітня субвенція — 44 085,3 млн. грн. (у повному обсязі від передбачених розписом асигнувань на даний період);
- медична субвенція — 46 177,0 млн. грн. (у повному обсязі від передбачених розписом асигнувань на даний період);

— субвенція на підготовку робітничих кадрів — 5 486,1 млн. грн. (у повному обсязі від передбачених розписом асигнувань на даний період).

Для визначення розподілу міжбюджетних трансфертів за регіонами України з метою забезпечення їх соціально-економічного розвитку використовується комплекс показників, а саме:

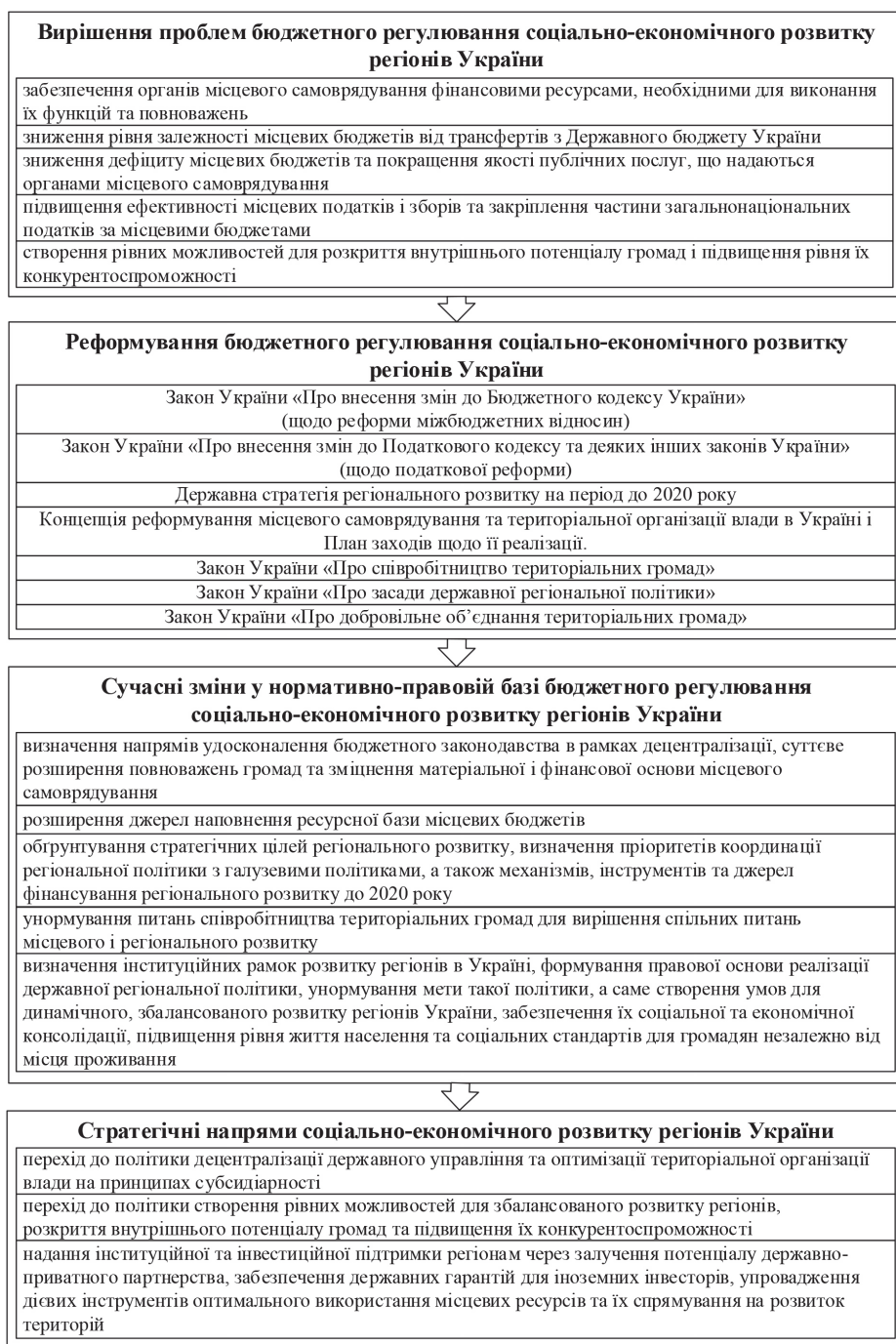
- 1) фінансові нормативи бюджетної забезпеченості [12, ст. 94];
- 2) коригуючі коефіцієнти фінансових нормативів бюджетної забезпеченості [12, ст. 95];
- 3) індекси податкоспроможності місцевих бюджетів [12, ст. 100].

Згідно з чинним законодавством фінансовий норматив бюджетної забезпеченості характеризує обсяги фінансових ресурсів, що спрямовуються на реалізацію бюджетних програм, на одного мешканця відповідного регіону. Величина даного нормативу коригується за допомогою відповідних коефіцієнтів, які враховують відмінності у вартості надання гарантованих послуг. А сукупний обсяг фінансових ресурсів за кожним видом міжбюджетних трансфертів визначається на підставі державних соціальних стандартів і нормативів, встановлених законодавством.

Значення індексу податкоспроможності місцевого бюджету враховується при горизонтальному вирівнюванні податкоспроможності місцевих бюджетів України. Так, якщо величина такого індексу знаходиться в межах інтервалу від 0,9 до 1,1, то вирівнювання не здійснюється; менше 0,9 — надається базова дотація відповідному бюджету в обсязі 80 % суми, необхідної для досягнення значення 0,9; більше 1,1 — передається реверсна дотація з відповідного бюджету в обсязі 50 % суми, що перевищує значення 1,1. Внаслідок реформування міжбюджетних відносин в Україні для обласних бюджетів індекси податкоспроможності розраховуються окремо за надходженнями податку на прибуток підприємств та податку на доходи фізичних осіб, а для бюджетів міст обласного значення, об'єднаних територіальних громад, районних бюджетів такі індекси розраховуються тільки за надходженнями податку на доходи фізичних осіб.

6. Обговорення результатів дослідження регулювання міжбюджетних відносин в Україні

В цілому сучасні зміни у бюджетному та податковому законодавстві України обумовлені необхідністю вирішення проблем організації міжбюджетних відносин з позицій фінансового забезпечення територіальних громад, чому сприяє прийняття протягом 2014–2015 рр. низки нормативно-правових документів щодо реформування бюджетного регулювання соціально-економічного розвитку регіонів України в контексті посилення децентралізації органів місцевого самоврядування згідно з умовами євроінтеграції (рис. 3).

Рис. 3. Основні засади регулювання міжбюджетних відносин у забезпеченні соціально-економічного розвитку регіонів України (розроблено автором на основі [14, 17, 18])

Результатами таких змін у нормативно-правовій базі є зростання власних ресурсів місцевих бюджетів (в середньому на 34,1 млрд. грн. у 2015 р. порівняно з 2014 р.); зменшення кількості дотаційних місцевих бюджетів (в середньому на 22 % у 2015 р. порівняно з 2014 р.); запровадження фінансового вирівнювання спроможності територіальних громад шляхом вилучення з місцевих бюджетів-донорів на користь державного бюджету 50 % коштів, замість 100 %; зростання кількості збалансованих бюджетів (у 2015 р. 10,2 % місцевих бюджетів України є збалансованими); розширені права органів місцевого самоврядування щодо встановлення ставок та пільг з місцевих податків та зборів, що сприяє економії місцевих бюджетів за відсутності загально-державних пільг [14, 19].

7. Висновки

У результаті проведених досліджень:

1. Встановлено, що в сучасних умовах інтеграції з країнами ЄС нормативно-правова база бюджетного регулювання соціально-економічного розвитку регіонів України змінюється та доповнюється з позицій сприяння децентралізації органів місцевого самоврядування відповідно до європейських вимог реформування вітчизняної економіки. За таких обставин за місцевими бюджетами закріплено додаткові надходження від податків та зборів, а також надається право органам місцевого самоврядування самостійно встановлювати розміри ставок за окремими податками. Розширено базу оподаткування за рахунок того, що за місцевими бюджетами закріплено стягнення державного мита, плати за надання адміністративних послуг, податку на нерухомість з комерційного (нежитлового) майна, акцизного податку з реалізації суб'єктами господарювання роздрібною торгівлі підакцизних товарів (пиво, алкогольні напої, тютюнові вироби, нафтопродукти) за ставкою 5 % вартості реалізованого товару, 80 % екологічного податку та інших. Внаслідок закріплення за обласними бюджетами 10 % податку на прибуток підприємств приватного сектору економіки індекси податкоспроможності таких бюджетів розраховуються окремо за надходженнями податку на прибуток підприємств та податку на доходи фізичних осіб. Розширено права органів місцевого самоврядування щодо встановлення ставок та пільг з місцевих податків та зборів. Впровадження таких змін обумовлено незадовільним станом забезпечення регіонів України коштами, що стримує їх соціальний та економічний розвиток, та спрямовано на вдосконалення вітчизняної державної політики щодо напрямів регіонального розвитку з урахуванням досвіду розвинених країн ЄС.

2. Визначено, що в умовах сучасних змін у вітчизняній нормативно-правовій базі основними напрямками соціально-економічного розвитку регіонів України є перехід до політики децентралізації державного управління та оптимізації територіальної організації влади на принципах субсидіарності, створення рівних можливостей для збалансованого соціально-економічного розвитку регіонів, розкриття внутрішнього потенціалу громад та підвищення їх конкурентоспроможності, надання інституційної та інвестиційної підтримки регіонам, а також упровадження дієвих інструментів оптимального використання місцевих ресурсів та їх спрямування на розвиток територій.

Тому напрямом подальших досліджень є проведення аналізу фінансового забезпечення територіальних громад з метою визначення ефективності інструментів бюджетного регулювання соціально-економічного розвитку регіонів України.

Література

1. Tiebout, C. M. A Pure Theory of Local Expenditures [Text] / C. M. Tiebout // Journal of Political Economy. — 1956. — Vol. 64, № 5. — P. 416–424. doi:10.1086/257839
2. Tiebout, C. M. An Economic Theory of Fiscal Decentralization [Text] / C. M. Tiebout // Public Finances: Sources, and Utilization. — New Jersey: Princeton, 1961. — P. 79–96.
3. Musgrave, R. A. The Theory of Public Finance [Text] / R. A. Musgrave. — McGraw-Hill Book Company, Inc., 1959. — 628 p.
4. Oates, W. E. Fiscal Federalism [Text] / W. E. Oates. — New York: Harcourt Brace Jovanovich, 1972. — 256 p.
5. Wright, D. S. Intergovernmental Relations: an Analytical Overview [Text] / D. S. Wright // The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science. — 1974. — Vol. 416, № 1. — P. 1–16. doi:10.1177/000271627441600102
6. Волохова, І. С. Міжбюджетні відносини в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку [Текст] / І. С. Волохова. — Одеса: Атлант, 2010. — 233 с.
7. Луїніна, І. О. Формування місцевих бюджетів на основі принципу еквівалентності: шлях до ефективної бюджетної системи [Текст] / І. О. Луїніна // Фінанси України. — 2010. — № 9. — С. 3–12.
8. Мазур, Ю. О. Податкове стимулювання інновацій в Україні в умовах імплементації Угоди про асоціацію з ЄС [Текст]: матеріали Круглого столу, м. Київ, 4 грудня 2015 р. / Ю. О. Мазур // Проблеми розвитку науки господарського права і вдосконалення господарського законодавства. — К.: Ліра-К, 2015. — С. 132–136.
9. Тищенко, О. М. Теоретико-методичний аналіз аспектів регулювання міжбюджетних відносин [Текст] / О. М. Тищенко, К. В. Голякова // Проблеми економіки. — 2012. — № 1. — С. 24–29.
10. Василик, О. Д. Державні фінанси України [Текст]: підручник / О. Д. Василик, К. В. Павлюк. — К.: Центр навчальної літератури, 2004. — 608 с.
11. Мікловда, В. П. Життєздатний економічний розвиток регіону: Монографія [Текст] / редкол.: В. П. Мікловда, С. С. Слава-Продан, С. В. Сембер, В. В. Гоблик. — Ужгород: Ліра, 2009. — 432 с.
12. Бюджетний кодекс України [Електронний ресурс]: Кодекс від 08.07.2010 № 2456-VI / Верховна Рада України. — Режим доступу: \www/URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2456-17/page>
13. Про місцеве самоврядування в Україні [Електронний ресурс]: Закон України від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР. — Режим доступу: \www/URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр/page>
14. Аналітична доповідь до Щорічного Послання Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2015 році» [Текст]. — К.: НІСД, 2015. — 684 с.
15. Місцеві бюджети [Електронний ресурс] // Міністерство фінансів України. — Режим доступу: \www/URL: <http://www.minfin.gov.ua/news/bjudzhet/local-budg?page=1>
16. Мединська, Т. В. Єдиний податок у формуванні доходів місцевих бюджетів та податкового контролю за його сплатою [Текст] / Т. В. Мединська // Сталій розвиток економіки. — 2014. — № 2(24). — С. 218–224.

17. Бюджет України [Електронний ресурс] // Ціна держави. — Режим доступу: \www/URL: <http://cost.ua/budget/>
18. Roberts, S. R. Local Governance and Decentralization Assessment: Implications of Proposed Reforms in Ukraine [Electronic resource] / S. R. Roberts, O. Fisun. — International Development of the United States Government, September 03, 2014. — Available at: \www/URL: <https://www.usaid.gov/sites/default/files/documents/1863/LOCAL%20GOVERNANCE%20ASSESSMENT%20FINAL.pdf>
19. Децентралізація. Здобутки реформи міжбюджетних відносин [Електронний ресурс]. — Режим доступу: \www/URL: http://auc.org.ua/sites/default/files/present_zdobutki.pdf

РЕГУЛИРОВАНИЕ МЕЖБЮДЖЕТНЫХ ОТНОШЕНИЙ ПРИ ОБЕСПЕЧЕНИИ СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ РЕГИОНОВ УКРАИНЫ

В статье раскрыты изменения в нормативно-правовой базе бюджетного регулирования социально-экономического развития регионов Украины. Установлено, что в условиях интеграции со

странами ЕС бюджетное и налоговое законодательство Украины дополняется с позиций содействия децентрализации органов местного самоуправления в соответствии с европейскими требованиями к реформированию отечественной экономики. Определены основные стратегические направления социально-экономического развития регионов Украины.

Ключевые слова: социально-экономическое развитие регионов, межбюджетные отношения, нормативно-правовое обеспечение, налоговое реформирование, бюджетное реформирование.

Булеца Надія Володимирівна, аспірант, кафедра фінансів і банківської справи, Ужгородський національний університет, Україна, e-mail: 8nadezhda@mail.ru.

Булеца Надежда Владимировна, аспирант, кафедра финансов и банковского дела, Ужгородский национальный университет, Украина.

Buletsa Nadezhda, Uzhgorod National University, Ukraine, e-mail: 8nadezhda@mail.ru